

LIKUTÉ SZICHOT

לקוטי שיחות

A LUBAVICSI REBBE,
MENÁCHEM M. SCHNEERSON

beszédeinek gyűjteménye

Chájé Szará hetiszakasz

Próba kiadás

Chábád Lubavics Nevelési és Oktatási Egyesület

2017

5778

Fordította
Kovács Jichak rabbinövendék
Köves Slomó rabbi

Lektorálta
Oberlander Báruch rabbi
Köves Slomó rabbi

© Chábád Lubavics Egyesület
2017

3. szám

Kiadó: Chábád Lubavics Zsidó Nevelési és Oktatási Egyesület
1052 Budapest, Károly krt. 20.
Telefon/fax: (36 1) 267-5746
info@zsido.com
www.zsido.com

ISBN 978-963-7533-57-0

Megjegyzés: A számmal jelölt lábjegyzetek az eredeti jiddis kiadás tükörfordításai, a betűvel jelöltek az angol fordításokban lévő lábjegyzetek, illetve a magyar fordítók és lektorok kiegészítései.

Sára temetése a Megváltás kezdete

I.

A testet nem legyőzni, hanem segíteni kell

Ábrahám és Sára, avagy a lélek és a test együttese

1. Eheti szakaszunk elején találjuk a következő szavakat: „És meghalt Sára Kirját-Árbában, azaz Hebronban, Kánaán országában.”^a

A *Zohár* könyvében olvassuk, hogy Sára a testet, míg Ábrahám a lelket szimbolizálja,¹ ennek értelmében pedig a következőképpen magyarázza a *Zohár* a fenti verset: „És meghalt Sára” arra utal, ekmikor a test meghal; „Kirjat Arbában” (szó szerinti jelentése: a négyek városa) pedig arra a négy elemre^b, amelyek a testet alkotják; „azaz Hebronban” meg a test élete során az előbb említett négy elem [testben történő] egyesülését (מחבור – *möchubar*)^c jeleníti meg. Nos, mikor a test meghal – „és Ábrahám jött”, ez a lélek, „hogy meggyászolja Sárát, és hogy elsirassa őt” – akkor a lélek sír, ugyanis még akkor is, amikor a test már nem él, földi élete után is, a lélek továbbra is kapcsolódik a lélekhez.

Eszerint az értelmezés szerint, melyben Sára a testet, Ábrahám meg a lelket szim-

bolizálja, azonban nehezebben érthető a következő verssor: „Amit mond neked Sára, hallgass a szavára.”^d [Amely ebben az értelmezésben azt jelentené, hogy a léleknek a testre kell hallgatnia. Hogyan lehetséges, hogy Ábrahámnak – a léleknek, sárára – a testre kell hallgatnia? Hát nem a lélek magasabb rendű, mint a test?]

A test „szamarának” terhe

2. Ismert a *Báál sém tov* kommentárja² a következő versre: „Ha látod gyűlölőd szamarát ... [leroskadva terhe alatt, távol legyen tőled, hogy magára hagyjad, vele együtt segítsd fel!]³”

„Mikor látod a szamarat – [a szamar már héberül חמור (*chámor*), amely szó ugyanazzal a gyökkel rendelkezik mint a חומר (*chomer*), amely anyagot jelent, így a vers úgy is értelmezhető, hogy] mikor anyagi (testies) dolgaidat látod,^e a „gyűlölödet” láthatod bennük. Az ember, Isten-szolgálatának a kezdeti szakaszában, életünk kezdetén, testünk és lelkünk egymás ellenségeiként feszülnek

^a 1Mózes 23:2.

¹ [Midrás háneelám, *Zohár* 1:22b.; *Zohár chádás*, *Tikunim*, 119b.] Lásd Salamon ben Áderet (a RásBÁ) responzumát, 418. fejezet, Máámár *Rábi Bánáj* (*Kuntresz Cemách cedek – Bává Bátor*).

^b [Az elemek szó ebben az esetben nem a tudományos értelemben vett anyagi elemekre utal, hanem azon négy elemre, melyekből az Örökkévaló a világot teremtette, tehát a tűzre, levegőre, vízre és a földre. (Midrás *Bámid-*

bár ráb 14:12.; *Zohár* 2:24a.; Maimonidész, *A Tóra alapjainak szabályai*, 3. fejezet vége és 4. fejezet.)]

^c [A חבירין (Hebron) szó az azonos gyökbetűkkel rendelkező חבר (*chábár*) szóra utal, ami egyesítést, összekapcsolást jelent (lásd *Torá slémá* kommentárját a vershez).]

^d [1Mózes 21:12.]

² Idézve a *Hájom jom* svát 28. [*Keter sém tov*, kiegészítések 16.]

³ [2Mózes 23:5.]

^e [A *chámor* szó gyakran a *chomer* szóra való utalás.]

egymásnak. „Leroskadva terhe alatt”; a teher ebben a kontextusban a Tóra tanulásának, és a micvák betartásának a kötelezettségét jelentik. Függetlenül attól, hogy a teher a test saját terhe, hiszen a micvák éppen azért adattak testben élő lelkeknek, hogy ezáltal a test is felemelkedjen, ettől függetlenül a teher az teher. [Olyan nehézség] amit nem kíván magának [a test], tehát „*leroskad* terhe alatt”.

Minden micva a fizikai cselekvésben kell, hogy megnyilvánuljon

3. Azon túl, hogy a micvák kifejezetten testbe öltözött lelkeknek adtak [hiszen a már – vagy még – test nélküli lelkek nem kötelezőek a Tóra micvái], maguk a micvák is mind fizikai csomagolást kaptak [hiszen minden micva valamilyen fizikai cselekvés által teljesül]. Sőt! [A fizikai manifesztáció szükségessége] nem csak azokra a cselekvést igénylő parancsolatokra érvényes, amelyek valódi fizikai cselekményt igényelnek, hanem azokra is, amelyeket elsősorban érzelmeinken vagy értelmünkön keresztül kell teljesítenünk. Ilyenek például Isten szeretete vagy félelme – melyek a szív érzelmeiben jutnak kifejeződésre – vagy azon kötelességek, amelyeket értelmünk segítségével vagyunk képesek betartani – ilyen parancsolat például az Isten egységébe vetett hit. Még ezeket a micvákat is csak akkor teljesítjük az előírásnak megfelelően, ha fizikai testünk szívének vagy agyának hús-vérében jut kifejeződésre az adott érzés.

Vegyük példának Isten szeretetének parancsolatát. A fizikai valóságban megfigyelhetjük, hogy a „Jó hír zsírossá teszi a csontot”⁴, ahogy azt a Talmudban található történet⁵ is szemlélteti: a jó hír a test fizikai elváltozásához vezethet. Ez az elv az Isten iránt érzett szeretetre is igaz. Amikor megtapasztaljuk, hogy „Isten közelsége jó nekem”, ez az érzés – kétséget kizáróan – testünkben is nyomot kell hogy hagyjon. Hasonlóképpen igaz ez, az Isten iránt érzett „félelemmel” kapcsolatban is. Nem elég, hogy az érzés bizonyos kihatással van az elménkre és a szívünkre, annak a „félelemnek” szívünk és agyunk testi hús-vérében is nyomot kell hagynia.

A rebbék érzelmeinek fizikai megnyilvánulása

A Chábád rebbék mindent saját példájukon keresztül tanítottak meg nekünk, többek között a fent említett elvre is találunk példát. Széles körben ismert az Álter Rebbéről* a következő történet: egyszer ima közben (Ros hásaná vagy Jom kipur ünnepén), mikor imájában a „És tegyed félelmed” szavakhoz ért – [a *félelmed* szót פחדך (*páchedochá*)-nak ejtjük] a földre zuhant, fel-alá gördülve, és közben a *pách... pách...* (fél.. fél...) szókezdetekeket ismételtette. Az Álter Rebbe olyan erősen összpontosított a szavak tartalmára, hogy azok olyan átható félelemmel töltötték meg a Rebbe szívét, hogy nem tudta kimondania a teljes kifejezést. Csak kis idő elteltével volt képes befejezni a teljes szót: *páchedochá (félelmeddel)*.

⁴ Péládeszédék 15:30.

⁵ Gitin 56b.

* Snéor Zálmán rabbi, az első lubavicsi rebbe, a Chábád mozgalom megalapítója.

Egy másik – ugyancsak sokak által ismert – történet *Cemách cedek*ről [a harmadik lubavicsi rebbe] szól. Vezetőségének korai éveiben történt, hogy egy farbrengenen ült a haszidjaival. Hoztak néhány *kávitot* (kilencven fokos vodka), amiből a Rebbe egy egész pohárral megivott. Majd kért még egyet, sőt, még egy harmadikat is.^f Ezt követően a Rebbe a homloka felé helyezte a kezét, és ezek után már senki sem látta, hogy az alkoholnak bármiféle hatása lett volna rá. A *Cemách cedek* csak egy későbbi alkalommal mesélte el, hogy azokban a pillanatokban olyan intenzíven összpontosított Isten nagyságára, hogy ez az elmélkedés azt a félelmet szülte meg benne, amely „félelem még az erős bor hatását is el-lensúlyozza.”^g Ennek az isten-félelemnek olyan hatása volt rá, olyan fizikai változást eszközölt testén is, hogy rögtön kioltotta belőle az alkohol hatását.

A rabbi, aki az imától hízott meg

A fent említettekhez hasonlóan működik a szeretet érzése is. A csernobili Menáchem Náchum rabbiról mesélik, hogy attól hízott meg, hogy [nagy átérzéssel és élvezettel] mondta az *omén, jöhé smé*

rábó... [Ámen, legyen nagy Neve áldott örökre és örökkön-örökké!] szavakat⁷ [a *kádis* recitálására válaszolva]. Minden alkalommal, amikor elmondta ez a mondatot, rögtön az Örökkévaló nagyságán kezdett elmélkedni, azon, hogy miként „áldott örökre, örökkön-örökké, – más szóval, hogy az isteni szentség miként van jelen a világokban,^g beleértve a mi fizikai világunkat, a cselekvés (*Ászijá*) világát is. Ez a meditáció olyan örömmel töltötte el a rabbi lelkét, hogy még testében is jóllakottsággal töltötte el [és ettől hízott meg a teste].^h

Az Isten-szolgálat lényege: a fizikai cselekedet

4. A Báál Sém Tov a következőképpen folytatja a fenti vers értelmezését („Middón látod gyűlölődnek szamarát”): „magára hagyjad...” – Felmerülhet benned a gondolat, hogy mivel a test „roskad terhe alatt” [nehezére esik elviselni a micvák kötelességét] – esetleg egy olyan isten-szolgálatot válassz, amely a lélekre koncentrál, a testet pedig megtörjed böjttel és önsanyargatással; erre folytatja a tórai idézet az útmutatást: „vele együtt segítsd fel!” – azaz a testet is fel kell

^f [Rává mondta, hogy a bor és az illatok fogékonyabbá teszik az emberi elmét (*Jomá* 76a.) – az Isten-szolgálatra, és az Ó Tórájára (*Tánjá* 7. fejezet). Ebben a kontextusban, az alkohol, megfoltolt és mérsékelt fogyasztás mellett képes feloldani az érzelmi gátakat, ami lehetővé teszi egy mélyebb megértést, egy fajta szent extázis megtapasztalását.

Ez azonban természetesen nem mindenkinek javallott, csak azoknak, akik már elméjükben elértek egy emelkedettebb állapotot, s ezt kívánják tovább fejleszteni. A *Cemách cedek* története is egy olyan esetet mesél el, mikor éppen a haszid filozófia legmélyebb témáit tanította a haszidjainak (lásd C. M. Hielman, *Bét rábi* 3. rész 2. fejezet 233. oldal 2-es lábjegyzet); valamint a Talmud

tanítja: aki a bor befolyása után is képes tiszta elméjű maradni, az a *Szánhedrin* hetven bölcsének az erényét tudhatja magáénak (*Éruvin* 65a.) Szintén lásd *Likuté diburim*, 4. kötet, 1438. oldal, ahol tárgyalja az alkoholos italok használatát farbrengem ideje alatt.]

^g Lásd *Bává bátrá* 10a. (habár ez további megfontolást igényel).

⁷ Máámár *Vökibél hájohudim* 5678.

^g [Héberül az „áldás” szót „*mövorach*”-nak mondjuk, ami ebben az esetben a „*mávrich*” szóra utal, amely jelentése „beolt”; lásd a továbbiakban az 53. lábjegyzetben.]

^h [Mint az fentebb a harmadik fejezetben már idéztetett, „jó hír szírossá teszi a csontot?”]

emeljük [és nem az a cél, hogy megtörjünk].

[A test és a fizikai cselekvés spirituális értékét látjuk abból is, hogy] a törvény szerint, ha isten-szolgalatunk során rendelkezünk is a szükséges lelki összpontosítással, ám a gyakorlatban nem teljesítjük az előírt parancsolatot [akkor a micva teljesítését elmulasztottuk]. Ilyen például az az eset, amikor rendelkezünk a tfilin-rakás által megkívánt spirituális összpontosítással, de fizikai értelemben még sem helyeztünk fel imaszíjat. Ez esetben nem csak hogy elmulasztottuk a tevőleges parancsolat megtartását, hanem bizony még egy vétket is elkövetünk, hiszen megszegtuk a tfilin-rakás micvájának kötelességét.

Más részről azonban, ha felhelyezzük az imaszíjat, de ezt mindenféle lelki ráhangolódás nélkül tettük, – legyen az egyszerű tudatlanság okán, vagy csak nem megfelelő összpontosítás hiányából eredően –, nos ez esetben, az illető kiérdemli a dorgálást, hiszen odaadással kellett volna teljesítenie a parancsolatot, – s ezt nem így tette – mindazonáltal a tfilin parancsolatát teljesítette.

A test fizikai cselekedete a lényeg

Egyszer a *Cemách cedek* egyik unokájának a körülmetéléséhez két *mohél* [zsidó vallási előírás szerinti rituális körülmé-

télő] közül kellett választani. Az egyik idősebb volt, s nagyon jól ismerte az *Árizál* kabbalisztikus írásait – [a történetből nem egyértelmű] hogy az összeset ismerte-e, vagy csak a körülmetéléssel kapcsolatosakat – [ám előre haladatott korát valamennyire kockázatosnak találták]. A másik, egy fiatal ember volt, akit a körülmetélés szakértőjeként ismertek – ám ő kevésbé volt tanult, mint az idősebbik. A *Cemách cedek* a fiatalabbikat javasolta, és ezt azzal indokolta, hogy a gyakorlatban a vágás fizikai megcselekvése a lényeg.

Nos, egyszerű síkon ez az értelme az „amit mond neked Sára, hallgass a szavára” versrészletnek, a *Zohár* azon értelmezése szerint, melyben Sára a testet szimbolizálja. Az [isteni elvárás] lényege ugyanis a testre vonatkozik. [A test bizonyos értelemben még magasabb spirituális forrásból ered, mint a lélek.] Bár jelenlegi körélményeink közt ez nem érzékelhető, de a messiási korban mindennél egyértelműbb bizonyossággént fogjuk tapasztalni, hogy a lélek fog életerőt nyerni a testből.⁸ Ősapáinkról őrzi a mondás, hogy „A Szent, áldott Ő, ízeltőt adott nekik az eljövendő világból, még evilági életük során.”⁹ Így érthetővé, hogy miért mondta Isten Ábrahámnak, hogy „Amit mond neked Sára, hallgass a szavára.”

⁸ Máámár *Löchol tichlá* 5659.

⁹ *Bává Bátorá* 16b-től, valamint máámár *Rábi Bánáj* uo.

II. Eliezer küldetése

A történelem első *siduchja*

5. Eheti szakaszunkban olvashatunk a Tórában található első eljegyzésről és esküvőről, Izsák házasságáról. A Midrás szerint¹⁰ ugyan Ádám és Éva esküvőjéről is beszámol a Tóra, azonban azt csak célzás formájában, néhány szó erejéig teszi.

Amikor Eliezer arról számol be, hogy Ábrahám miként küldte őt el Áram Náháráimba, és hogyan érkezett meg oda, azt csak a következő pár szóval foglalja össze: „És ezen a napon jöttem.” Rási magyarázata erre a következő: „Ezen a napon indultam, és ezen a napon is érkeztem meg. Nos, ebből a magyarázattól egyértelműnek tűnik, hogy útja lerövidült.”¹¹

Mi volt a jelentősége annak, hogy Eliezer útja csodálatos módon lerövidült, és miért utalt Eliezer külön erre a tényre?

E kérdésre két általános válasz ismert, amelyek közül a második egy haszid filozófiai megközelítés, melyben különösen érezhető a haszid értelemezések lelkisége és választékossága.

Miért volt fontos, hogy Eliezer útja lerövidüljön?

6. Az *I. magyarázat*: Amikor Ábrahám Áram Náháráimba küldte Eliezert, egy iratot is vele küldött, amelyben rögzítette, hogy minden vagyonát Izsákra hagyja.¹²

De volt egy probléma az irat dátumozását illetően. Az egyik lehetőség az volt, hogy a dokumentumot Eliezer indulásának a napjára datálják. Viszont a Misnából tudjuk, hogy vagyunkat őriznünk kell, s vigyáznunk kell nehogy eltékozzunk.¹⁴ Így nehezen lett volna alátámasztható, hogy miért mondana le Ábrahám már előre a teljes vagyonáról, már azon utazás megkezdésétől, amely általában tizenhét napot vesz igénybe? Ábrahámnak azért kellett vagyonát Izsákra írnia, hogy biztos legyen a házasságközvetítés sikere, de ennek elég lett volna Eliezer érkezésének az idejében megtörténnie, és nem tizenhét nappal korábban.

Másfelől azonban, ha a vagyon átruházása csak Eliezer érkezését követően lépett volna hatályba, az egy későbbre dátumozott dokumentumnak minősült volna. A későbbre dátumozott dokumentum bár lehet jogilag érvényes, mindazonáltal rejt magában néhány jogtechnikai nehézséget.¹⁴ Így Ábrahám az iratot annak kelteire dátumozta, így Eliezernek útjának is szükséges volt hogy megrövidüljön: „Ezen a napon indultam, és ezen a napon érkeztem meg” – így Ábrahám vagyona nem lett idő előtt Izsákra ruházva [de a későbbre dátumozott dokumentum problematikájába sem kellett, hogy belecsússzon].

¹⁰ Midrás *Brésit rábá*, 18. fejezet.

¹¹ *1Mózes* 24:42.; *Brésit rábá* 59:11.

¹² *Brésit rábá* 59:11. (szemben a *Pirké dörábi Eliezer* 16. fejezetével) – Rási idézi kommentárjában az *1Mózes* 24:36-hoz.

¹³ *Áráchin* 8:4.

¹⁴ Lásd *Sulchán áruach*, *Chosen mispát* 43:13. és *Szifté kohen* uo.; *Torá tmimá* kommentárja az *1Mózes* 24:42-höz.

Mikor Eliezer Áram Náháráimba érkezett, attól tartott, hogy Bötüél és Lábán kérdőre fogja vonni: „A mai napra dátumozott dokumentum, arról árulkodik hogy egy későbbre dátumozott irattal van dolgunk, amely [a közismerten pedánsan tisztességes] Ábrahám esetében „hazugságnak tűnhet”? Ugyanarra a napra dátumozni egy olyan dokumentumot, amit későbbre kellett volna, ez nem Ábrahámról árulkodik?!” Minden hasonló jellegű kérdést már előre megérezve, Eliezer megelőzte őket, s azt mondta: „Nincs mit kérdezni; ezen a napon indultam, és ezen a napon is érkeztem.”

A 2. *magyarázat*: Rebekáról mondták,¹⁵ hogy apjának, Bötüélnak a házában olyan volt mint „rózsa a tövisek közt”. A rózsa a tövisek közt kell, hogy nőjön, hogy azok megvédhessék és esélyt adjanak neki a fejlődésre.¹⁶ Csak az tudja a tövisek közül kiemelni, akinek elég indoka van ehhez, ugyanis a tövisek nem engedik el könnyen [a rózsát]. Hiszen, annak érdekében, hogy a rózsa nőjön, az egész kertet megöntözzük, aminek köszönhetően a tövisek is életben maradnak.

Amikor Rebeka betöltötte a három éves és egy napos életkort, már megfelelő érettséget ért el ahhoz, hogy összehasondihasson Izsákkal. Ez a jelentős változás szintén része volt annak a motivációnak, hogy a Szentséghez kapcsolódjon, és kiváljon a „tüskék” közül. Ábrahám

ezt időben megérezve rögtön azt mondta Eliezernek: „országomba, szülőföldemre menj, hogy végy feleséget fiamnak, Izsáknak.”¹⁷ Nos, ha Eliezernek nem rövidült volna le az útja, Rebekának még további időt kellett volna eltöltenie Bötüéllal és Lábánnal. Rebeka tövisek közötti kiszakítása nem történhetett volna meg korábban, még kiházásítható életkora előtt, ugyanakkor elemi fontosságú volt, hogy Eliezer útja lerövidüljön, hogy ez által Rebekát ne tartóztathassák fel otthonában, a szükségesnél hosszabb ideig.

Amikor Eliezer Áram Náháráimba érkezett, tudta, hogy Bötüél és Lábán még szeretné, hogy Rebeka velük maradjon egy kicsivel több ideig (így is mondták neki: „hagyd még nálunk a lányt tíz hónapig vagy egy évig”). Ezt előre megérezve, szólította meg őket: „Ezen a napon...” – Fontos, hogy tudják, minden perc számít. Kár minden felesleges percért, ez nyilvánvaló abból is, hogy „ezen a napon indultam, és ezen a napon érkeztem”.

Amint készen állunk rá, a Messiás elhozza a Megváltást

7. A Tórának ebből a történetéből mindannyian tanítást meríthetünk, mind a jelenlegi, mind a jövő nemzedékeire vonatkozóan, ahogy a mondás is örzi: „Az Atyák élete jelzésül szolgál a gyermekeik számára.”¹⁷ Rebeka történetét illetően, Eliezer útja azért kellett, hogy lerövidüljön, hogy ne kelljen a szükségesnél több

¹⁵ Midrás *Sir hásirim rábá* 2:2. (1).

¹⁶ *Zohár* 2:20b.

¹⁷ *1Mózes* 24:4.

¹⁸ *Uo.* 24:55.

¹⁹ Náchmánidész kommentárja az *1Mózes* 12:6-hoz:

„[Bölcsaink] mondják, hogy „Minden ami az ősapákkal történt, jelként szolgál a gyermekeik számára.” (lásd még *Midrás Tánchumá rábá, Lech löchá*, 9. paragrafus: „Az Örökkévaló jelt adott Ábrahámnak: Minden, ami veled történik, a gyermekeiddel is meg fog történni.”)

időt Bötuel házában töltenie. Ez a gyermekekre, azaz ránk is vonatkozik: nincs okunk a *gálut*, a száműzetés sötétsége miatt csüggedtséget éreznünk, hiszen biztosak lehetünk benne, hogy az Örökkévaló siettetni a Megváltás eljövételét, hogy egy pillanattal se kelljen több időt eltöltenünk benne, mint ahogy szükséges.

Az egyiptomi *gálut* volt a forrása minden későbbi száműzetésnek is. Az Egyiptomból való szabadulásra mondták, hogy a zsidók „ugyanaz nap mentek ki”. A *Mö-*

chiltá írja erre kommentárjában, hogy az Örökkévaló egy pillanattal sem engedte késleltetni a szabadulásukat.¹⁸ Ez a mi száműzetésünkre is hasonlóképpen igaz. Ahogy azt az írás is tudatja: „Mint Egyiptomból való kijöttödnek napjaiban – láttatok majd vele csodálatos dolgokat.”¹⁹ Nem kell mást tennünk, csak befejezni a „kis korszok”^k felújítását, és akkor bizonyosan gyorsan, még napjainkban kiérdemeljük az igaz Messiás általi teljes megváltást.

¹⁸ *Möchiltá* (Bo, *Ptichá* 14.) kommentárja a *2Mózes* 12:41-hez: „Ez a négyszázharminc év végén volt” [tehát, amint eljön a megfelelő idő, Isten egy másodperccel sem fogja azt késleltetni].

¹⁹ *Michá* 7:15.

^k [A *Chulin* 91a. parafrázisában (Rási idézi *uo.* a kommentárjában az *1Mózes* 32:24-hez) – hogy Jákob visz-

szatért, hogy kimentsen néhány kis korszót. A száműzetésnek ezen utolsó szakaszát jellemzik úgy, mint amiben már csak néhány apróságot kell megtisztítani a spirituális tisztátalanságtól, és felemelni a szentséghez, hogy azt követően megkezdődhessen a messiási korszak. Lásd *Vájigás* 2. rész, 8. fejezet vége, és a lábjegyzetek *uo.*]

III.

A biztos alapok álló zsidó otthon

„Az ősapák szolgálóinak beszélgetései kedvesebbek, mint az utódok Tórája.”

8. A huszonnegyedik fejezet kezdő szavait „Ábrahám öreg lett”¹, bölcseink a következőképpen kommentálták:²⁰ „Még az ősapák szolgálóinak beszélgetései is kedvesebbek, mint az utódok Tórája.” Ugyanis még a Tóra számos alapvető fontossággal bíró törvényeit is, egy-egy felesleges betűből kellett hogy levezessék a Bölcsék. Tehát az „utódok Tórája” tömören, sokszor csak utalások formájában van megfogalmazva.²¹ Ez a különbség jelenik meg az *Írott tan* (a zsidó Biblia) és a *Szóbeli tan* (a Talmud és a Midrás) között is. Míg a *Szóbeli tan* hosszú, részletesen kifejtett, addig az *Írott tan* stílusa tömör, rövid, utalásokkal tele-tűzdelt.

Az ősapák szolgálóinak a beszélgetései azonban sokszor hosszán és részletezve szerepelnek. [Sőt!] Előfordul, hogy egy téma kétszer, háromszor is újra előkerül, mint például Eliezer története. Első alkalommal, amikor azt olvassuk, amit Ábrahám ad neki utasításba, másodjára amikor a Tóra számol be a vele történő eseményekről, végül meg, amikor Eliezer meséli el személyesen, az őt ért élményeket.

A zsidó esküvő – az örök építmény

9. Annak dacára, hogy [Eliezer történetének, hosszasan és ismétlődő taglalására]

a fent említett mondás ad értelmet, mely szerint „az ősapák szolgálóinak beszélgetései kedvesebbek...”. Ezzel együtt nyilván nem véletlen, hogy éppen milyen témánál választja a Tóra a hosszasan ecsetlést? Az eljegyzés és a házasság témájában. Ebből egyértelműen kiviláglik, hogy ennek nem csak „az ősapák szolgálóinak kedves beszélgetései”, hanem maga a zsidó esküvő jelentősége adja az okát.

A magyarázata ennek a következő: Amikor egy zsidó, a családi otthon felépítésére készül, annak egy örökkön álló építménynek kell lennie. Úgy, hogy azt a Tóra szellemiségének alapjaira építi. Az „élő Tóranak”, melyet Attól kaptunk, aki az örök élet letéteményese. Aki pedig Őhozzá kapcsolódik, az maga is részesül abban, ami írva van: „S ti, kik Örök Istenetekhez ragaszkodtatok, mind éltek mindmáig.”²¹ Akik ezt a szellemiséget követik, otthonukat valóban képesek egy örökkön fennálló építménynek építeni. Csak ebben az esetben beszélhetünk valódi, igaz életről.²²

Eliezer ajándékainak szimbolikája

Fentiek fedik fel a jelentőségét az Eliezer által Rebbekának adott eljegyzési ajándékoknak is. „Egy veká súlyú arany fülbevaló ... tíz sékel súlyának megfelelő arany karperec.”²³ Ezek az ékszerek, melyeket

¹ 1Mózes 24-ben.

²⁰ Midrás *Brésit rábá* 60:8.

²¹ Lásd még *Chágigá* 1:8.

²² 5Mózes 4:4.

²³ Ha egy folyó sodrás egy hét éves ciklus során akár csak egyetlen egyszer megáll (a hét év, egy teljes ciklust jelöl,

a hét napnak megfelelően, melyek együtt alkotnak egy hetes ciklust), már nem minősül „élő (értsd folyó) víznek.” Lásd *Pará* 8:9. és *Likuté Torá, Mátot* 83c.

²³ 1Mózes 24:22.; lásd *Targum Jonatán*, Midrás *Brésit rábá* 60:6. (Rási idézi) és *Midrás hágádol* ugyanerre a versre.

még az eljegyzés előtt kapott [Rebbeka], szimbolizálják a [zsidók által minden évben adott] fél sékel micváját [melynek súlymeghatározásához a Tóra ugyanezt a mértékegységet használja]: „egy veká fejenként, fél sékel a szent sékel szerint”²³ – s amely általánosságban a jótékony adakozás szimbóluma, amely „minden parancsolatok összessége”²⁴; valamint [a tíz sékel súlyú karperec] a két kőtáblát szimbolizálja, a beléjük vésett tíz parancsolattal – amely pedig a Tóra teljessége^o – melyeket a zsidó nép teljes egyetértésben, és a felelősség terhének teljes alázattal való vállalásával – *kábálát ol* – fogadott el. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy ezt a következő szavak kimondásával tették meg: „megcselekedjük”, s csak ezt követően „meghallgatjuk”.²⁵ Ezek voltak az eljegyzés jelképei, ugyanis a zsidó otthon tartó pillérei is a Tórára és a parancsolatokra támaszkodnak, a *kábálát ol* szellemiségének a jegyében.

A vésett betűk – egyesülni a Tórával

10. Mi az oka annak, hogy Eliezer két karkötőt adott eljegyzési ajándéknak, amelyek a két kőtáblát szimbolizálták, melyekre a betűket nem írták, hanem vésték?

Az *Írott tan*, általában véve írott betűkből áll, melyeket tintával írnak per-

gamentre. A tinta – azaz az általuk írt betűk – valamint a pergament is két egymástól különálló entitás, amelyek egyesítéséből születik meg az *Írott tan*. Ennek megfelelően a *Szóbeli tan* is két különböző entitás egyesüléséből születik: a Tóra tartalmából és annak a különálló személynek a hozzájárulásából, aki azt tanulmányozza.

Ezzel szemben, a két kőtábla tíz parancsolatának a betűi vésvé voltak, így a betűk és a kőtáblák nem képeztek két külön entitást, hiszen a betűk is a kőtábláknak voltak a részei.

A vésett betűk, Isten szolgálatában, azt a szintet szimbolizálják, amelyről a Talmud²⁶ úgy szól, hogy „ha kiérdemli, a Tóra, a [saját] Tórájává válik”. Más szóval, [ez az a szint, ahol] a Tóra és az azt tanulmányozó zsidó, egy entitássá válnak.

Ezek alapján már érthetővé válik, hogy Eliezer miért éppen két karkötőt adott eljegyzési ajándéknak, a két kőtáblának megfelelően. Azt szerette volna velük kifejezni, hogy a zsidó otthon felépítéséhez – amelynek a Tóra és a parancsolatok kell, hogy képezzék az alapjait – nem elég, hogy a micvákat alázattal a *kábálát ol* jegyében tartjuk meg, ha továbbra is azt érezzük, hogy az életünk

²³ [Lásd 2Mózes 38:26.]

²⁴ *Bává bátrá* 9a.

^o [A Tíz Parancsolat tíz mindent átfogó irányelv, mely az egész Tórát felöleli; lásd *Zohár* 2:90b., 93b.; *Midrás Bámidbár rábá* 13:16., 18:21.]

²⁵ *Sábát* 88a.

[Izrael népe megígérte az Örökkévalónak hogy elfogadja, és engedelmeskedik a parancsolatoknak, még azelőtt, hogy hallanák őket. Ez a *kábálát ol*, nos azon Isten-szolgálat, melyben teljes mértékben alárendeljük magunkat Isten akaratának. Lásd *Möchtá, Jitro, Báchodes* 5.]

²⁶ *Kidusin* 32b.

[A *Zsoltárok* 1:2. mondja: „(Boldog a férfi...) hanem az Örökkévaló tanában telik kedve és az ő tanáról elmélkedik nappal és éjjel.” A Talmudból tanuljuk, hogy az eredeti héber szövegben, mikor a vers első felében lévő „tanában” szót olvassuk, az Örökkévaló Tórájára utal, a másodiknál meg az ember Tórájára. Ebből azt a következtetést vonja le, hogy első említéskor a Tóra még valóban csak Isten Tórája, s csak ezt követően, hogy az ember tanulmányozza lesz az ő Tórája, tehát a mienké, embereké. Lásd még *Ávodá zárá* 19a.]

és a Tóra két, egymástól elválasztható dolog. Ez még akkor is igaz, ha egyébként életünket a Tóra szellemiségével összhangban éljük. Egyesülnünk kell a Tórával. Nekünk magunknak kell Tórává válnunk,^p s egyesülnünk az „Én vagyok az Örökkévaló, a te Istened” parancsolattal, és általában véve mind a tíz kötélre vésett parancsolattal.

Az örök építmény alapjai

11. [A házasság fentebb említett kontextusán keresztül] érthetővé válik azon elv is, hogy „az ősapák szolgálóinak beszélgetései kedvesebbek, mint az utódok Tórája.” Az „ősapák szolgálói”, szimbolizálja az alázatot, a *kábálát olt*. A házasság pedig, azon épületnek felel meg, amelynek alapjait a Tóra –, és a benne foglalt parancsolatok megtartása képezi, a *kábálát olnak*, valamint a vésett betűknek a szellemében. Nos, ez [a két tézis, amelyet a „ősapák szolgálói” és a zsidó esküvő szimbolizálnak] már megfelelő alapként szolgálhat az „utódok Tórá”-jához is.

Amikor az alapokat a *kábálát ol* szellemének jegyében fektetjük le – hosszasan, részletesen, megannyi folyamatos ismétléssel – [csak úgy, ahogy azt a Tóra Eliezer történetével teszi,] akkor elégséges, ha az „utódok Tóráját” – magukat, a törvények részleteit – tömören, utaló formában közöljük.

Az van írva: „A Szent, áldott Ő a Tórába tekintett, és megteremtette a világot^q; Valamint „az ember a Tórába tekint, és megőrzi a világot”.²⁷ A világmindenség alapjai a Tórában vannak lefektetve, s ez igaz az egyén életére vonatkozólag is. Amikor a Tórába nézünk – azon alapokban, amelyet a Tórák és a parancsolatok képeznek – a *kábálát ol* és az „örök építmény” szellemében, akkor ezáltal a világ [újra] megteremtődik és fennmarad, és a saját személyes otthon is örök építmény lesz. Olyan, amely nem merül feledésbe sem „gyermekünk szájából, sem az ő gyerekeik szájából, egészen az örökkévalóságig”, mert az lesz az igazak nemzedéke, mely áldott.

^p [Lásd még *Likuté diburim* 2. kötet, 492. oldal: Amikor az Álder Rebbe, a mezericsi Mágiddal való első találkozásából tért vissza, sokan kérdezték tőle, hogy miért utazott ilyen messze (több száz mérföldes távolságba), ha hozzá sokkal közelebb is vannak kitűnő Tóra-tanuló központok. A Rebbe erre azt felelte, hogy ezeken a helyeken azt tudta volna megtanulni, hogy miként lehet

a Tórát tanulni metodológiai értelemben, hogy miként válhat a Tóra urává, ezzel szemben Mezricsben azt tanulta, hogy miként tanuljuk meg a Tórát a magunk urává tenni, azaz miként tanítja meg a Tóra azt, hogy mi magunk is a Tórává váljunk.]

^q [Lásd *Brésit*, 6. lábjegyzet.]

²⁷ *Zohár* 2:161b.

IV.

Az eskü-tétel szimbolikája az Isten-szolgalatban

Az eskü-tétel bibliai forrása

12. Eheti szakaszunkban olvassuk, [hogyan amikor] Ábrahám [megeskette] Eliezeret [fia, Izsák lánykereső küldetése kapcsán,] a következőt mondta neki: „Tedd csak a kezedet a csípőm alá.”^r A Talmud²⁸ ebből a versrészből vezeti le azt a szabályt a zsidó törvénykezésben, hogy amikor esküt teszünk, azt úgy kell tennünk, hogy közben egy szent tárgyat érintünk meg. Ráv Pápa véleménye szerint ennek kifejezetten egy Tóra-tekercsnek kell lennie. Tehát az eskü alatt kötelességünk egy tóratekercszet a kezünkben tartani. Az a rabbinikus bíró pedig, aki tóratekercs nélkül esket, a Misnában leírt szabály ellen vét, s meg kellene ismételtetnie az esküt.

[Ez Ráv Pápa véleménye.] Azonban végül a Talmud ettől eltérő következtetésre jut, és a törvény valóban az, hogy bár ideális esetben Tóra-tekercs mellett kell esküt tennünk, ám ennek esetleges hiányában egy tfilinnel is megtehetjük. Sőt, egy Tóra-tudós – a méltóságának megőrzése érdekében – eleve megteheti, hogy tfilinnel a kezében teszi le az esküt.

A Talmud által tárgyalt ezen jogi diskusszió azon esettel foglalkozik, mikor

valaki egy vele szemben fennálló követelést részlegesen ismer be^s. Ám ezzel kapcsolatosan két kérdés is felmerül.

Az első az, amelyet *Toszáfot* vet fel a vonatkozó talmudi esetben, nevezetesen, hogy a szent tárgy tartásának a törvényt Ábrahámtól eredeztetjük. Azonban az ő esete nem a követelés részleges beismeréséé volt. Ebben az esetben tehát, miként eredeztethetünk ebből éppen egy olyan törvényt, mely kifejezetten olyan személyre vonatkozik, aki részleges beismerést kíván tenni? Ha Ábrahám esetét kívánjuk alapul használni, akkor ugyanazt a törvényt kellene alkalmaznunk az eskütétel azon eseteinél, amikor valaki „kijelentő esküt”^t vagy „letéti esküt”^u tesz?

Ennek a kérdésnek a megválaszolásában *Toszáfot* sem nyújt segítséget.

A másik felvetődő probléma az, hogy Ábrahámnak sem Tóra-tekerce, sem tfilinje nem volt, ezek helyett egy másik szent tárgyat használt az eskü megtételéhez. Ezt szem előtt tartva, miként jutunk arra a következtetésre, hogy esküt kifejezetten Tóra-tekercs vagy tfilin segítségével lehet tenni?

^r [1Mózes 24:2.]

²⁸ *Sövuot* 38b.

^s [Sövuát hábituj – az eskütétel, vagy hiú eskü, mely senkinek nem válik hasznára, de senkit nem is károsít. Például esküt tesz valamilyen állítás igazáról, vagy egy ígéretre vonatkozóan. Lásd 3Mózes 5:4. és *Sövuot* traktátus 3. fejezet (különösen 3:9-10.);

^t [A Tóra törvénye szerint (2Mózes 22:8.) a vélemezett adós, aki a vele szemben fennálló követelés egy részét elismeri, esküt kell tennie, hogy az általa tagadott rész

tulajdonolná. Azonban amennyiben a követelés egészt tagadja, arra vonatkozólag nincsen bibliai eskü, azon házáká miatt, hogy senki sem olyan arcátlan, hogy hitelezője jelenlétében (aki egykor megsegítette őt) tagadná a valós tartozását. Lásd *Bává kámá* 106-107a. és Rási kommentárja *uo.*]

^u [Sövuát hápikádon: arról tesz esküt például, hogy nincsen nála a keresett letéti, lopott, vagy kölcsönzött tárgy. Lásd 3Mózes 5:22., *Sövuot* traktátus 5. fejezet.]

Az eskü által kapott isteni energia

13. Az Álder Rebbe egyik tanításából tudjuk (még részletesebben a *Cemách cedek* tanításából),²⁹ hogy miként kapcsolódik az שבועה (*sövuá*, eskü) szó mind etimológiáját, mind jelentését tekintve az elégedettséghez, שובע (*szová*, jóllakottság)-hoz. Az eskütétel ugyanis – szimbolikusan jóllakat, azaz – különleges, Istentől kapott képességgel ruház fel minket. Ez arra a szabályra vonatkozólag is magyarázatként szolgál, hogy miért szabad esküt tenni, egy parancsolat teljesítésére,³⁰ annak ellenére, hogy ennek megcselekvésére már a színáj-hegyi kinyilatkoztatás óta vagyunk kötelezve. Ugyanis az eskü [nem csak kötelez, hanem] különleges képességgel is ruház fel. Ez az oka annak is, amiért az ember lelkét születése előtt megesketik [az égiek]: „Légy *cádik* [jó ember], és ne légy *rásá* [rossz]”³¹

Annak érdekében, hogy ezt a különleges képességet, adottságot képesek legyünk befogadni, szükségünk van egy közvetítő entitásra, mely egyesít minket és az Istentől kapott különleges képességet. Ezen egység a micvák teljesítésén keresztül jöhet létre. Ahogy a mondás őrzi, a micvák Isten küldöttjei: „Tiszteld a pa-

rancsolatot, mert ők az én küldöttjeim.”³² Ugyanis egy küldött teljesen azonosul a küldőjével,³³ és a micva is az Örökkévaló isteni energiájával tölti fel az őt megtartó személyt.

Ez magyarázatként szolgál arra is, hogy miért kell az esküt tevőnek szent tárgyat fognia kezében: ugyanis amikor a micva tárgyát szorítjuk, akkor tulajdonképpen az Örökkévaló különleges energiájával töltődünk fel. [Így tehát érthető a kapcsolat az eskü és a micva-tárgy között.]

A tfilin célja:

rendeljük alá magunkat Istennek

14. Az eddig tárgyaltak ugyan magyarázatként szolgálnak arra vonatkozólag, hogy miért kell az esküt tevőnek szent tárgyat tartania a kezében, az eskü-tétel alatt, de arra azonban nem, hogy miért kell ezeknek a tárgyaknak pont Tóra-tekercsnek, vagy tfilinnek lennie. Bölcsseink az tanították, hogy „A Szent, áldott Isten semmit sem teremtett hiába.”³⁴ Nos, ebből következően egy zsidó feladata az, hogy bárhol is legyen a világban, a környezetét egy magasabb spirituális szintre emelje. Az esküt, tehát az Istentől kapott képességet, az egész világ

²⁹ *Kicurim lötánjá*, az 1. fejezetről.

³⁰ *Chágigá* 10a.

[Lásd szintén *Nödárim* 8a.: Lehet esküt tenni a micva megtartására... Ez hogyan lehet megengedett, hiszen már egy örök eskü kötelezi a Szináj-hegyről (és egy eskü nem hullhat egyik emberről a másikra)? Itt a dupla eskü azért mégiscsak megengedett, hogy egy plusz ösztönzést kapjon a micva megtartására. (lásd a kommentárokat *uo.* és a *Chágigá* 10a-hoz). Ez az eskü tehát nem minősül *felesleges eskű*nek, tekintetbe véve, hogy jótékony hatást fejt ki az emberre, ezen a további ösztönzésen keresztül, annak érdekében, hogy esküjét megtartsa. A rebbeik meg úgy értelmezik ez, hogy az előbb említett pszicho-

lógiai ösztönzésen túl, az esküt tevőre ilyenkor valódi, eddig nem meg levő égi képességet, energiát ruház rá.]

³¹ *Nidá* 30b. [Lásd még *Tánjá* 1. és 14. fejezet.]

³² *Midrás Tánchumá, Vájjigás*, 6. paragrafus.

³³ *Bráhot* 34b.

[Tekintetbe véve, hogy a küldött, tulajdonképpen egy entitás a küldőjével, a parancsolatok, mint égi küldöttek, isteniék. Ezek alapján érthetővé válik, hogy amikor egy parancsolatot teljesítünk, az Istennel egyesít minket. A haszid filozófia ebben a kontextusban értelmezi a micvákat a hasonló gyököttel rendelkező *cávtáná*knak (צוותא) – társulás, kapcsolódás). Lásd még *Tánjá* 23., 35., és 46. fejezetei.]

³⁴ *Sábát* 77b.

sorsának az érdekében kell hasznosítani. Amikor valaki ezzel az égi adománnyal, az isteni energiát kívánja egyesíteni a világgal, azt csakis a Tóra által teheti meg, ugyanis a Tóra tölti be a közvetítő szerepet Isten és a világ közt, amint azt az írás is tudatja: „Isten a Tórába tekintett, és megteremtette a világot.”

Ez indokolja a tfilin használatát az eskü tétel alkalmával is. Hiszen a tfilin is az egész Tórát szimbolizálja, ahogy azt a máámár³⁵ eleje is írja: „A *Midrás Tóhilim*ben tanultuk³⁶: Eliezer rabbi tanította, Izrael gyermekei mondják az Örökkévalónak: „Világ Ura! A Tórában kívánunk elmélyedni éjjel és nappal, de nincs rá időnk.” A Szent, áldott Ő erre azt feleli: „Örizzétek meg a tfilin parancsolatát, s úgy fogom azt nektek beszámítani, mint ha éjjel-nappal a Tórában mélyedtetek volna el.” Nos, a midrási idézetből érthetővé válik, hogy a tfilin egyenértékűnek számít a Tóra-tekerccsel.

Ezt a következő gondolat is alátámasztja: A Tóra, az emberi ész segítségé-

gével megértett dolgokat továbbítja az érzelmek felé, nos, a tfilin is ugyanezt a hatást váltja ki. Továbbá, amikor mi magunk teljesítjük a tfilin-rakás parancsolatát, ez egyben egy mennyei folyamatot is gerjeszt, ahogy a Talmud írja,³⁷ hogy „a *Kados báruch hu* (Szent áldott Isten) is felrakja tfilinjét”. Ebben az esetben Istennek a *Kados báruch hu* megnevezése a *zöér ánpinra* az isteni érzelmi attribútumokra, a tfilin pedig az isteni értelemre utal. A „*Kados báruch hu* tfilint rak”, azt a folyamatot jelenti, amikor az isteni intelligencia szintjéről az érzelmi attribútumok szintjére száll alá az isteni energia-folyam.”

Ezen tanításokat szem előtt tartva érthetővé válik, hogy amikor esküt teszünk, akkor a tfilin megfogásán keresztül vagyunk képesek egyesíteni az Istentől kapott különleges képességet a környező fizikai világgal, ami az Isten-szolgálat kontextusában értelmünk és szívünk Isten szolgálatába állítását jelenti³⁸, éppen úgy, mint ha ezt a Tórán keresztül tennénk.

³⁵ *Széfér hámaámárim* 5708, 271. oldaltól.

³⁶ *Midrás Tóhilim* a *Zsoltárok* 1:2-re.

³⁷ *Bráhot* 6a.

³⁸ [„*Mochin*” (agy, intellektus) az intellektuális szférára, azaz a *chochmára*, *binára* és *dáára* való utalás. A *Midot* (attribútumok) az ezt követő emocionális szférákra utal, azaz a *cheszedtől* a *málchutig*. A *mochin* (mely spirituálisitását tekintve a teremtés felett áll, és attól függetlenül) először hatást fejt ki a *midotra*, majd ezt követően beléjük ágyazódik (a *midot* a teremtéshez köthető, és a teremtésnek köszönhetően realizálódnak). A *mochin* és a *midot* közti kapcsolat szférák világában betöltött jellegükről, és a hozzájuk köthető lélek ismérvekről lásd *Tánjá* 3. fejezetét; *Igeret hákodes*, 14. fejezet, és *Mystical concepts in Chassidut*, 3. fejezet.)

Ahogy a Tóra (isteni bölcsesség és isteni akarat) a *mochin*hoz köthető – („a Tóra az isteni bölcsességből ered”; *Zohár* 2:121a., stb.) – úgy az általunk végzett Tóra-tanulás azt a hatást váltja ki, hogy az isteni energia a *mochin*-ből a *midotba* ágyazódik, melyek aztán a mi világunkba

leereszkedve manifesztálódik. A tfilin rakás is ugyanezt a folyamatot gerjeszti, ahogy az idézett máámár magyarázza – és lásd még a következő lábjegyzet.]

³⁸ *Sulchán áruach*, *Orách cháim*, 25:5.; az Álter Rebbe *Sulchán áruchja*, uo. 11. paragrafus; *Tánjá* 41. fejezet.

[Amikor föltesszük a tfilineket, fel kell idéznünk magunkban, hogy az embernek következőképp „alá kell rendelnie a lelkét, amely az agyban fészkel, a Szentnek, áldott legyen, és vágyait és szívének gondolatait az Ő szolgálatának. Így, a tfilinek föltésével az ember emlékezni fog a Teremtőre, áldott legyen, és a lehető legjobban csökkenti a saját gyönyöreinek keresését.” (A tfilin felrakásakor végzett meditáció liturgiája). „A tfilin esetében [különösen is akarnia kell], hogy a bölcsesség és megértés tulajdonságai, melyek az ő isteni lélekresztésben lakoznak, semmivé legyenek, és beleolvadjanak az áldott *Éjn Szof* bölcsessége és megértése tulajdonságai- ba. Azaz hogy ne is használja másra azt a bölcsességet és megértést, amely a lelkében lakik, egyedül az Örökkévaló irányába.” (*Tánjá* 41. fejezet).]

[A tflin használata az eskühöz] azonban csak végső esetben elfogadható, ahogy azt a midrási idézet is tanúsítja: „Izrael gyermekei éjjel nappal a Tórában kívántak elmélyülni; de „Nincs rá időnk”. [Csakis ebben az esetben,] jobb híján a tflinen keresztül is eleget tud tenni a kötelezettségének, azáltal, hogy legalább a nap elején értelmét és szívét az Örökkévalónak, rendeli alá [a tflin feltekerése által], és így a nap további részét is képes a megfelelő mederben tartani.

Isten a Tórán keresztül kapcsolódik a világhoz, mi meg a tflinen keresztül Istenhez

15. Egy Tóra tudós azonban, [nem csak végső esetben, hanem] eredendően is elmondhatja esküjét a tflinnel. Ennek a következő az oka:

A *Zohár* tanítja³⁹, hogy egy Tóra-tudós, tulajdonképpen a szombat egyfajta analógiájaként is értelmezhető. Erre a Talmudban is találunk utalást⁴⁰: Egyszer egy Tóra-tudós érkezett látogatóba, és tiszteletére nagy lakomát rendeztek. A tudós nagyon csodálkozott, hogy honnan kerítettek hirtelen ilyen sokféle ételt, tekintetbe véve a tényt, hogy érkezése teljesen váratlan volt. Amire azt a választ kapta, hogy a lakomával a szombat tiszteletére készültek, de az ő megérkezéssel az ő tiszteletére szolgálták fel végül.

A történet világosan körvonalazza a Tóra tudós és a szombat közötti kapcsolatot.

Szombaton távol tartjuk magunkat hétköznapi teendőinktől, s úgy általában az anyagi jellegű dolgoktól. A Tóra tudós is ehhez hasonlóan elkülönül a világi dolgoktól.⁴¹

Ezek alapján érthetővé válik, hogy egy Tóra tudósnak miért nincs rá szüksége, – már eredendően sem – hogy esküje alatt is a Tórát fogja, ugyanis, ahogy azt már korábban mondtuk, a Tóra tekercs a rajta keresztül kapott isteni energiát a világgal hívott egyesíteni, ám egy Tóra tudós, létformájából fakadóan elkülönült és a világi dolgok felett áll, így neki szükségtelen „átesnie” a szokványos procedúrán.

A tflint illetően, azonban még egy Tóra tudóstól is megkívánja annak használatát, ugyanis a tflin az emberi értelmet és szívet állítja Isten szolgálatába, ez egyesíti az embert és az Istentől a tflin által ráruházott isteni energiát, szemben a Tórával, mely ezt az isteni energiát a világgal egyesíti.

Az ősatyák micváik és a Tóra-adás

16. Ábrahám esetében azonban még sem Tóra-tekercsről, sem tflinről nem beszélhetünk, csupán a körülmelés parancsolatáról. Ennek a hátterét egy jól ismert problémának a magyarázatán keresztül lehet megvilágítani.⁴²

Ismert az a tény, hogy Ábrahám a Tóra összes parancsolatát megtartotta.⁴³ Ám ha ez így van, akkor miért várt a körülmelés parancsolatának megtartásával

³⁹ *Zohár* 3:29a.

⁴⁰ *Sábát* 119a.

⁴¹ Lásd Maimonidész, *A tanuskodás szabályai* 5. fejezet. [„Még ha el is ismerik a bölcsét a többiektől megkülönböztető bölcsességéről és nézeteiről, úgy a többi cselekvésének is ennek megfelelően különböznie kell az át-

lag emberekétől – étkezésében, ivásában... beszédében, járásában, öltözködésében...”; lásd ott hosszabban.]

⁴² Idézi a *Torá or, Lech löchá, Beecem hájom háze* kezdő szavakkal.

⁴³ *Jomá* 28b.

egészen addig, míg Isten meg nem parancsolta neki?

Róma és Szíria közötti határkerítés

Az egyik válasz, abban a kontextusban értelmezhető, amelyben a Tóra-adás, változást idézett elő azokban a parancsolatokban is, amelyeket az ősapáink már megtartottak. A Tóra-adás előtt ugyanis volt egy szabály, amelynek értelmében „Róma lakói nem utazhattak Szíriába, és Szíria lakosai nem utazhattak Rómába”.⁴⁴ [A metaforában Róma a spirituális, Szíria pedig a fizikai világot szimbolizálja. Így a „szabály”] jelentése az volt, hogy [a Kinyilatkoztatás előtt] nem létezhetett semmi nemű kapcsolat, mely áthidalhatja a spirituális és a fizikai világ közti szakadékot. A Tóra-adás azonban semmissé tette ezt a rendelkezést, s általa lehetővé vált a fizikai és a spirituális valóság összekapcsolása. A Tóra-adás idézte elő azt a változást, amelynek eredményeképpen, onnantól kezdve ha egy zsidó megtartott egy parancsolatot, maga a parancsolat megtartásához használt fizikai tárgy is megszentelődött.

A szellem és az anyag egyesítése

Tehát az ősapák által megtartott parancsolatok nem idéztek elő semmi nemű változást, a micva megtartásához használt fizikai tárgyakban. Még abban az esetben is amikor fizikai tárgyakkal tel-

jesítették a micvát – [a spirituális aktus] nem hagyott nyomot a fizikai létezésben. Az megmaradt ugyanolyan fizikai entitásnak, mint amilyen korábban volt.

Ugyanis, amikor az ősapák teljesítettek egy parancsolatot, azt saját spirituális erejükön keresztül cselekedték meg, aminek szentsége ahhoz nem volt elég, hogy az a fizikai tárgyakra hatoljon. Tóra-adás után azonban, a micva megtartásán keresztül maga a fizikai tárgy is szentté válik, amely szentség a parancsolat teljesítésének végeztével is része marad a fizikai tárgynak.

Az Atyák egyetlen teljes értékű micvája

„Az Atyák cselekedetei jelként szolgálnak az utódjaik számára.”^v Ez egyben azt is jelenti, hogy az Atyák cselekedetei a képesség felruházásaként is szolgálnak az utódok felé. Éppen ezért, az Atyáknak is adatott legalább egy olyan micva, ami jellegét tekintve hasonlít az [utódoknak] a Tóra-adás után adatott micvákhoz. Ez [az egy micva] a körülmetélés parancsolata, amelyben a fizikai entitás [már az ő idejükben is] szentté vált, és a szentség nem csak a parancsolat teljesítése alatt szállt alá a fizikaira, hanem része maradt a materialitásnak a micva teljesítése után is. Csak úgy mint azon micvák esetében, amelyeket a Tóra-adás [által, és azt] követően kaptunk meg.

⁴⁴ Midrás *Smot rábá* 12:3

[Mikor Isten teremtette a világot, törvényt hozott: „Az ég az Örökkévalónak az ege, de a földet az ember fiainak adta” (*Zsoltárok* 115:16.). Éppen ezért olyan módon teremtette a világot, hogy a felső világok a Mennyek lakóinak, az alsó világok pedig a fizikai teremtményeknek adtak. (Midrás *Dvárím rábá* 10:2.). Ám amikor Isten a Tórát adta, érvénytelenítette a törvényt, s azt mondta: „A fentiek ereszkedjenek le, azokhoz akik lent vannak, a

lentiek meg emelkedjenek fel azokhoz akik fent vannak. A folyamatot pedig én magam kezdem meg.” Ahogy az írás is tudatja velünk: „Mózesnek pedig mondta: Menj föl az Örökkévalóhoz.” (*2Mózes* 24:1.) Nos, ekkor a fizikai létezés lépett kapcsolatba a spirituálissal. Lásd még a *Vájécé* 3. részében, a 12. fejezetében, és ott a 26. lábjegyzetben, valamint *Vájiszlách* 2. rész, 11. fejezet.]

^v [Lásd feljebb a 17. lábjegyzetben.]

Ez már abból a tényből is kiviláglik, hogy mit kért Ábrahám Eliezertől az eskü idejére – „Tedd csak a kezedet a csípőm alá”. [Azért kérhette ezt, mert] a szentség a micva teljesítését követően is ott volt.

Tehát a körülmetélés parancsolata különbözött a többi ősapák által megtartott parancsolattól, tekintve, hogy azt kifejezetten isteni utasításra hajtották végre.

Ábrahám azért várt Isten parancsára a körülmetélését illetően, mert tudta hogy az, az eddig általa teljesített micváktól eltérő minőségű micva. Olyan, amelynek megtartásához isteni energiára lesz szüksége.

Ezek alapján már érthetővé válik, hogy Ábrahám esküje miért a körülmetélés micvájával történt, míg ma ugyan ehhez az aktushoz egy Tóra-tekerésre van szükségünk. A körülmetélés parancsolatának megtartása ugyanis azt a célt szolgálta, hogy összekapcsolja a Szentséget a fizikaival, hogy rajta keresztül isteni energiával töltsse fel az anyagi világot és annak elemeit. Éppen úgy, ahogy azt a Tóra-adás eredményezte, és amit maga a Tóra eredményez ma. Ábrahám napjainban, a körülmetélés parancsa fejezte ki a Tóra kollektíváját.

Mindannyian Isten adósai vagyunk

17. Az elmondottak alapján az is érthetővé válhat, hogy Ábrahám történetéből miért csak a részleges beismerés esküjének a [szent tárgyra vonatkozó] törvényét eredeztetjük, de nem a többi eskütétel [ide tartozó törvényét]. Ugyanis a

részleges beismerés esküje az általános Isten-szolgálatához kapcsolódik. Amikor pedig a részleges beismerés esküjéhez erőt meritünk, akkor a többi részlet már magától megoldódik.

A „követelés részleges beismerése” allegorikus értelemben a következőt jelentí az ember spirituális Isten-szolgálatának kontextusában:

„A lélek, amelyet belém helyeztél”^w – Azzal a céllal lett a lélek belénk helyezve, hogy Isten-szolgálaton keresztül spirituális felemelkedést éljünk meg általa. Az „aki előzőleg bármit is adott nekem, azt vissza kell fizessem”⁴⁵ – ezt az idézetet a Midrás⁴⁶ úgy értelmezi, hogy az Isten-szolgálat minden kontextusában, az Örökkévaló minden zsidót felruházott a szükséges erővel ahhoz, hogy minden egyes parancsolatot megtartson. De ezt a képességet letétbe kaptuk, így Isten elvárja a visszafizetését, vagyis hogy az Örökkévaló szolgálatára [és ne másra] használjuk fel.

A Rebbe, az apósom idézte⁴⁷, hogy miként értelmezték a *hákáfot* szó jelentését az előző rebbék: Tisré hónap egy spirituális értelemben minden hónapot felölelő időszak. Úgy is hívják hogy *chodes hásvii* [a hetedik hónap], amely szó ugyanazokkal a gyökbetűket tartalmazza mint a *muszbá* (jóllakott, elégedett) minden jóval.⁴⁸ Ezen hónapban ugyanis egy zsidó az egész évre vonatkozó spiritualitását tekintve jól lakhat, azaz felpájlzhat kellő spirituális erőforrással az egész évre. Ám ezt a feltöltődést csak kölcsön-

^w [Liturgia, reggeli ima]

⁴⁵ Jób 41:3.

⁴⁶ Midrás *Vájikrá rábá* 27:2.

⁴⁷ *Likuté diburim*, 1. kötet 391. oldal

⁴⁸ Midrás *Vájikrá rábá* 29:8.

be (*böhákáfá*) kapjuk, és Isten-szolgálat formájában kell azt visszafizetnünk az Örökkévalónak, ahogy Ábrahámról is tudatja az írás: „És ment állomásai szerint”^x – azaz visszatértében fizette vissza a kölcsönét (*hákáfotáv*).⁴⁹

„Erőm és kezem hatalma...”

– csak félig...

Bár ezt az említett erőt Istentől kapjuk, ezt a tényt az emberi rossz ösztön, a *jécer hárá* folyamatosan, és ismétlődően igyekszik tagadni, és azt mondatni velünk: „erőm és kezem hatalma szerezte nekem ezt a vagyont”⁵⁰.

A Talmud álláspontja szerint, nem feltevezzük hogy a kölcsönvevő teljesen letagadja a kölcsönzés tényét. Ugyanis erre az esetre érvényes az a *cházáká*, hogy senki sem annyira arcátlan, hogy kölcsönzője jelenlétében teljesen tagadná le a kölcsön tényét.⁵¹

Hasonlóképpen elképzelhetetlen, hogy egy zsidó teljesen megtagadja Istent, hiszen van egy lelke, mely „mindig hűséges marad Hozzá, az Áldotthoz, még a vétkezés ideje alatt is.”⁵² A lélek ugyanis mindig látja Istent, így folyamatosan „hitelezője előtt van”, és fennáll a *cházáká*, hogy az ember nem enged meg magának arcátlanságot a hitelezője előtt. Még a legkönnyelműbbek sem olyan pimaszok, hogy teljesen letagadják hitelezőjük követelését, és azt mondanák „erőm és kezem hatalma szerezte nekem ezt a vagyont”.

Akkor meg mi [mégis a legrosszabb, amit a kölcsönző tesz]? Az, hogy a követelésnek csupán egy részét ismeri el. Mégis csak úgy érzi, hogy legalább bizonyos részleteket „erőm és kezem hatalma szerezt”. Az az érzése, hogy bizonyos dolgok felett mégis csak ő az úr, és így azt tehet amit csak jónak lát. Igaz, hogy imádkozik és Tórát tanul, de ezzel úgy érzi, hogy vissza is fizette Istennek amit kell, és innentől már az „erőm és kezem hatalma” érvényesül. [A közvetlenül spirituális dolgokat nem tagadja, da az] azon túlmenő dolgokkal kapcsolatban tagadásban van. [Ezért illik rá a „részleges beismerés” allegóriája.]

Talán úgy számol az illető, hogy egy tiltó rendelkezést sem szegett meg. Sőt, azt a tényt szem előtt tartva, hogy imádkozik, tanulja a Tórát, és a parancsolatokat is teljesíti, talán még magabiztosan azt is gondolja, hogy ő bizony visszafizette maradéktalanul Isten kölcsönét, és minden ami ezek után marad nála, az már az ő saját erőfeszítéseinek köszönhető haszon. Nos, ezen gondolatmenet elkerülése végett kell tudatni az illetővel, hogy nem csak minden vagyona, de pusztá léte sem az övé. El kell ismernie, hogy minden Istenhez tartozik, így mindent vissza kell fizetni neki.

A *svuá* szó ugyanazzal a gyök betűkkel rendelkezik, mint a *szová* [jóllakott, elégedett, így jelentésük között is kell lennie összefüggésnek]. Mikor az Örökkévalótól különleges erőt, képességet kapunk,

jelentése meg *kölcsön*, amiként ez a fenti szövegben is előfordult.]

⁵⁰ 5Mózes 8:17.

⁵¹ *Bává móciá* 3a. [Lásd feljebb a 2. lányszövegben.]

⁵² *Tánjá*, 24. fejezet vége.

^x [1Mózes 13:3.]

⁴⁹ Midrás *Brésit rábá* 41:3.

[A *hákáfá* szónak két jelentése van. Az egyik a *körök* (1) jelent, mely a Szimchát Tóra ünnepén a Tóra-tekercsekkel való körmenetekre utal, (2) a szó másik

az segít nekünk annak a felismerésében, hogy semmi sincs ami *csak* a sajátunk. A világ minden teremtményét az Ő szentségéhez kell felemelnünk, hiszen minden tőle ered. Amikor ezt a különleges, Istentől kapott erőt földi dolgok javára fordítjuk, az általunk recitált áldások [héberül ברכה (*bráchá*), mely alakjában a המברך (*hámávrich*)-ra utal, melynek magyar megfelelője *beolt*, azaz *beolt*, *feltölt* isteni energiával⁵³] áthatják a földet, amelyet az „ember fiainak adta”⁵⁴, vagyis egy „részes” birtokot kapunk valamennyi mégis csak a miénk lesz.

Hogyan kerülhetjük el tfilin rakással a hamis eskü-tételt?

18. Éppen úgy, ahogy az eskütételkor Tóra-tekerccset – vagy legalább tfilint tartunk kezünkben, ahhoz hogy az az általuk közvetített isteni energiát fogadni tudjuk, hasonló módon kell eljárunk Isten-szolgalatunkban.

Eredendően a Tóra-tekerccs aspektusának kell jelen lennie. Éjjel-nappal kell, hogy elmélyedjünk a Tórában, ugyanis a Tóra képes az embert azon képességgel felruházni, hogy egyesítse a világot az isteni szentséggel. Ahogy ezt feljebb kifejtettük, a Tóra-adás által híd építettett az anyag és a szentség között (ahogy az már kifejtést nyert a 16. bekezdésben), és ez az elv a Tórára is vonatkozik annak egy-

szerű síkon keresztüli megközelítésében. A Tóra szó az útmutatásra, tanításra utal (*horáá*),⁵⁵ ugyanis a Tóra jelöli ki számunkra azt az utat, hogy miként tudjuk a világot, annak minden aspektusában az isteni akaratnak megfelelően hasznosítani.

Ha viszont nem adatik meg, hogy éjjel-nappal a Tórába mélyedjünk, legalább reggel, egy kis idő erejéig kell alárendelnünk értelmünket és szívünket az Örökkévaló akaratának, a tfilin micvájának a megtartásával. Ez már a nap kezdetén döntő jelentőséggel és útmutatással bír, ugyanis a nap hátralévő részében ránk váró feladatoknak, mind ezen önként vállalt alárendelődés kell, hogy alapul szolgáljon.

A Tóra-tekerccsnek és a tfilinnek a tartása, ebben a formában a „teljes követelés” beismeréseként hatn, szimbolikusan kifejezi, hogy elismerjük, minden Istenhez tartozik, mely eleve kizárja a hamis eskütételt, vagy bármilyen más eskü tételét.

Ezek alapján már érthetővé válik, hogy az eskütétel (mikor a követelés egy részét ismerjük be) menetét miért Ábrahám azon esküjéből eredeztetjük, melyet Izsák és Rebeka házasságával kapcsolatosan tett meg, amely a *kabbala* tanításai szerint a *Má* és a *Bán* egységét, egy általános egységet szimbolizál.⁵⁶ mert a

⁵³ *Torá or, Mikéc*, 37c. [Lásd *Zohár* 3:271a.; Salamon ben Áderet rabbi (a RáSBÁ) rezponzuma, 5. kötet, 50-51. fejezet.]

⁵⁴ *Zsoltárok* 115:16., *Bráchot* 35a.

[„Az Örökkévaló a föld és a teljessége” (*Zsoltárok* 24:1.); így bármit is élvezünk éppen a világ dolgaiból anélkül hogy arra isteni felhatalmazásunk lenne, olyan mintha valami olyan dolgot tulajdonítanánk el, ami a

menyekhez tartozik, mintha Istentől lopnánk. Az isteni engedélyt az áldás mondással lehet megszerezni, a megfelelő áldás recitálásával. Az áldás mondásával érjük el azt, hogy „a földet az ember fiainak adta”, nos, az áldás kimondásával vagyunk képesek magunkénak tudni a világ azon kis szeletét, melyre az áldás vonatkozik.]

⁵⁵ [*Zohár* 3:53b.; lásd még *uo.* 260a.] Löw rabbi, *Gur Arjé, Brésit* eleje, Dávid Kimchi rabbit idézve.

követelés részleges elismerése szintén az Isten-szolgalat általános formája.

A világba csak a Tórával felvértezve léphetünk ki!

19. Eddigi diskuszióink összefoglalva számunkra is praktikus, releváns tanítással szolgál: Mikor kilépünk a „világba”, mindig szem előtt kell tartuk azon alapelvet, hogy az Isten-szolgalat alapja, hogy [átvitt értelemben] mindig vigyünk magunkkal az útra egy Tóra-tekerccset.

Vagyis, Minden pillanatban, ami csak a *Sulchán áruch* elvei szerint elérhető számunkra, a Tórában kell elmélyedjünk. Ami a maradék időt illeti, legalább afelől kell bizonyosnak lennünk, hogy minden ügyünket az Örökkévalónak megfelelő mértékű lelki és szellemi alárendelődéssel kivitelezzük, mely megközelítés abban is segít, hogy gyakorlati vonatkozású dolgainkat, minél hatékonyabban legyünk képesek a szentség eszközeivé alakítani.

⁵⁶ Lásd *Likuté Torá, Bráchá*, 96c.; *Or háTorá, Brésit*, 1. kötet, *Jáfe szichátán* kezdő szavakkal (254. oldaltól).

[A *Má* és a *Bán* a kabbalisztikus irodalomban gyakran emlegetett különböző variációi a Tetragrammaton, négy betűs istennév betűkiosztásainak. A két név-variáció a Teremtés különböző aspektusait fejezi ki, amelyben a *Má* a magasabb, míg a *Bán* az alacsonyabb szintet jelöli.

Izsák szimbolizálja a *Má* emelkedett, rejtett aspektusát, amely az alacsonyabb szinten lévő *Bán* aspektusával (amit Rebeka szimbolizál) való egyesülésén keresztül manifesztálódik a *Bánban*, és felemeli azt. (A *Má* és a *Bán* jelentéséről részletesebben lásd *Tánjá*, 46. fejezet vége; *uo.* 2. rész 7. fejezet és *Torá or, Vájchi*, 47d-től.]

V.

A megváltás korszaka

A zsidók örökrészének megvásárlása

20. Eheti szakaszunk kezd el a Megváltás korszakának a kezdetéről beszélni, miután az előző hetiben a *Gálu*t-ról, a Száműzetés koráról volt szó: „És a kánaániták voltak akkor az országban”, ahogy azt Bölcseink is értelmezték, hogy a kánaániták fokozatosan hódították meg Izrael földjét stb.⁵⁷ Ezzel szemben a *Hájjé Szará* hetiszakasza már a Megváltásról beszél. Ábrahám ősapánk földet vásárolt Efrontól a hittiták jelenlétében. Vagyis mindenki elismerte, hogy az már Ábrahámhoz tartozik. Ez már önmagában véve a Megváltás korszakának a kezdetét jelenti valamennyi zsidó számára.

Ugyan Ábrahám négyszáz sékel ezüstöt fizetett Efronnak a földért, de az van írva, hogy ebből Efron semmi hasznot nem realizált, sőt mi több csak veszített ez által. Elvesztette nevéből a „váv” betűt.⁵⁸

A [középkori talmud kommentárok, a] *risonimok* korszakában született mű, a *Pánéách rázá* tanítja, hogy a négyszáz sékel ezüst fejében, Ábrahám valójában minden zsidó örökrészét vásárolta meg Izrael földjén. Ki is számolja kommentárjában, hogy ha „becslésed az ő vetése szerint, egy *chómer* árpának vetése ötven sékel ezüstbe számítva”⁵⁹, akkor mind a hatszázezer zsidónak [ahányan kivonultak Egyiptomból] szerzett Ábrahám ezáltal egy-egy négyzetkubit területet Izrael földjén.^γ

A Megváltás tehát már ott, és akkor megkezdődött. Nekünk már nincs más dolgunk, mint mindent, ami ezt a tényt takarni látszik, eltávolítsuk, s ez által előidézünk világunkban a Megváltást, egy látható módon, az igaz Messiás által, mihamarább, még napjainkban!

⁵⁷ Rási kommentárja az *1Mózes* 12:6-hoz.

⁵⁸ *Móschiltá, Jitro* 1. Lásd még Rási kommentárját az *1Mózes* 23:16-hoz.

[Efron nevét mindig *váv*val betűzi a Tóra, ám az *1Mózes* 23:16-ban, amikor végül a teljes vételárat fogadta el Ábrahámotól, neve sérülést szenvedett: elvett belőle a *váv* betű. Ennek az oka az, hogy fűt-fát ígért Ábrahám-nak, de azokat még a legcsekélyebb módon sem tartotta meg.]

⁵⁹ *3Mózes* 27:16.

^γ [Egy *chómer* árpa magja egy „*kor*” mennyiségének, vagy mérték egységgel harminc *szeányi* mennyiségnek

felel meg. Az *Éruvin* 23b. szerint azon terület, melyet 2 *szeányi* mennyiségű növényvel lehet beültetni, 5000 négyzet-kubit területű. Ezen a számítás alapján, 75000 négyzet kubit terület szükségesetett egy *chómer* árpa mennyiség vetéséhez. Ezt ötven sékel ezüst árán lehetett kiváltani, így egy négyszáz ezüst sékelt érő terület 600000 négyzet kubit kellett, hogy legyen. Ennek értelmében, a Máchpéla-barlang vásárlási ára elegendő kellett legyen 600000 négyzet kubit terület kiváltásához, amely Izrael lelkeinek a száma szerint (akik kiszabadultak Egyiptomból, és jelen voltak a Tóra-adásnál) mindenkinek egy négyzet kubitnyi területet jelentett.]

Kiadványunk próbakiadás.
Amennyiben megjegyzésük, javaslatuk van,
az alábbi elérhetőségeken várjuk azokat:
Telefon: +36 1 268 0183
E-mail: *szichot@zsido.com*

